

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 274 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeovich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi	41
Idirisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	

Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budgetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'la'kov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida)	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiev Hasan Abdigapparovich	
Budget tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari	230
Mirzayev Kobii Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
Innovation iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	

Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	

DAVLAT EHTIYOJLARI UCHUN TOVARLAR (ISHLAR, XIZMATLAR) XARID QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH

G'ofurov Temur Baxrom o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot uinversiteti

Turizm fakulteti dekan o'rinbosari,

mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar, ishlar va xizmatlarni xarid qilish samaradorlik, shaffoflik va hisobdorlikni talab qiladigan boshqaruvning muhim jihati hisoblanadi. Ushbu maqola davlat xaridlari jarayonlarida duch keladigan muammolarni ko'rib chiqadi va samaradorlikni oshirish va xavflarni kamaytirish uchun potensial yaxshilanishlarni o'rganadi. Bir qator ilmiy ishlarga asoslanib, ushbu tadqiqot davlat xaridlarini yanada soddalashtirilgan va sezgir tizimga aylantirish uchun innovasion strategiyalar va eng yaxshi amaliyotlarni qabul qilishni qo'llab-quvvatlaydi.

Kalit so'zlar: shaffoflik, samaradorlik, yaxlitlik, davlat xarajatlari, muvofiqlik, soddalashtirish, etkazib beruvchilar xilma-xiligi, adolatli raqobat, texnologiya, ma'lumotlar tahlili, davlat ishonchi, soliq to'lovchi fondlari, inklyuziv xaridlar, iqtisodiy rivojlanish, kichik biznes, elektron xaridlar tizimlari, jarayon samaradorligi.

Abstract: The procurement of goods, works, and services for state needs is a critical aspect of governance that demands efficiency, transparency, and accountability. This article delves into the challenges faced in state procurement processes and explores potential improvements to enhance effectiveness and mitigate risks. Drawing on a range of scholarly works, this study advocates for the adoption of innovative strategies and best practices to transform state procurement into a more streamlined and responsive system.

Key words: transparency, efficiency, integrity, public spending, compliance, streamlining, supplier diversity, fair competition, technology, data analytics, public trust, taxpayer funds, inclusive procurement, economic development, small businesses, e-procurement systems, process efficiencies.

Аннотация: Закупка товаров, работ и услуг для государственных нужд является критически важным аспектом управления, который требует эффективности, прозрачности и подотчетности. В этой статье рассматриваются проблемы, с которыми сталкиваются в процессах государственных закупок, и изучаются потенциальные улучшения для повышения эффективности и снижения рисков. Опираясь на ряд научных работ, в этом исследовании отстаивается принятие инновационных стратегий и передовых методов для преобразования государственных закупок в более оптимизированную и отзывчивую систему.

Ключевые слова: прозрачность, эффективность, добросовестность, государственные расходы, соответствие, оптимизация, разнообразие поставщиков, честная конкуренция, технологии, аналитика данных, общественное доверие, средства налогоплательщиков, инклюзивные закупки, экономическое развитие, малый бизнес, системы электронных закупок, эффективность процессов.

KIRISH

Davlat xaridlari jarayonlariga xos bo'lgan muammolar ko'p qirrali bo'lib, korrupsiya, byurokratik byurokratiya va nazorat mexanizmlarining etarli emasligi kabi masalalarni qamrab oladi. Shaffoflikning etishmasligi nafaqat jamoatchilik ishonchini pasaytiradi, balki resurslarni samarali taqsimlashga to'sqinlik qiladi, bu esa suboptimal natijalar va moliyaviy yo'qotishlarga olib keladi. Samarali boshqaruvni izlashda ushbu muammolarga e'tiborni qaratish va davlat xaridlari landshaftini yaxlitlik, samaradorlik va hisobdorlik bilan tavsiflanadigan darajaga ko'tarishi mumkin bo'lgan takomillashtirish yo'llarini o'rganish juda muhimdir.

Davlat xaridlarining murakkab pallasida harakat qilar ekanmiz, isloh qilish zarurati nafaqat ma'muriy samaradorlik, balki demokratik boshqaruvning asosiy tamoyilidir. Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar, ishlar va xizmatlarni xarid qilishni kuchaytirish orqali hukumatlar nafaqat resurslarni taqsimlashni optimallashtiribgina qolmay, balki shaffoflik, adolatlilik va axloqiy xulq-atvor tamoyillarini ham qo'llab-quvvatlashlari mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ko'plab ilmiy ishlar davlat xaridlarining murakkab tomonlarini yoritib, qiyinchiliklar va obodonlashtirish imkoniyatlari bilan ajralib turadigan manzarani ochib berdi. Smit va boshq. (2017) davlat xaridlari jarayonlarida korrupsiyaning keng tarqalganligini ta'kidlab, shaffoflikni oshirish va korrupsiyaga qarshi qat'iy choralar

ko'rish zarurligini ta'kidlaydi. Ularning tadqiqotlari korrupsiya nafaqat bozor dinamikasini buzibgina qolmay, balki jamoatchilikning davlat muassasalariga bo'lgan ishonchini pasaytirishi va mustahkam nazorat mexanizmlari zarurligini ta'kidlaydi. [1]

Shunga o'xshash nuqtai nazardan, Jones (2019) davlat xaridlaridagi samarasizliklarning oqibatlarini o'rganib chiqadi va bu samarasizliklarni loyihaning kechikishi, ortiqcha xarajatlar va etkazib berish sifatining buzilishi bilan bog'laydi. Xarid qilish amaliyoti va loyiha natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, Jones samarali rejalashtirish, xatarlarni boshqarish va davlat xaridlari tashabbuslarining muvaffaqiyatini ta'minlashda manfaatdor tomonlarning ishtiroki muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu tadqiqot xaridlar jarayonlari va loyihalarni etkazib berishning o'zaro bog'liqligini ta'kidlab, xaridlarning butun umrini hal qiladigan yaxlit strategiyalar zarurligini ta'kidlaydi. [2]

Bundan tashqari, Jonson va boshq. (2018) elektron xaridlar tizimlarining davlat xaridlari jarayonlarining shaffofligi va samaradorligiga ta'sirini o'rgangan. Ularning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalar xaridlar tartibini qanday soddalashtirishi, sotuvchilarning ishtirokini kuchaytirishi va xaridlar faoliyatining real vaqtda monitoringini osonlashtirishi mumkin. Turli yurisdiksiyalarda muvaffaqiyatli elektron xaridlarni amalga oshirishni o'rganib chiqib, ushbu tadqiqot hisobdorlikni oshirish va davlat xaridlarida firibgarlik va qonunbuzarliklar uchun imkoniyatlarni kamaytirish uchun texnologiyaga asoslangan echimlarni qabul qilishni qo'llab-quvvatlaydi. [3]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqola turli xil manbalardan, shu jumladan, akademik jurnallardagi, xalqaro tashkilotlarning hisobotlaridagi va xaridlarni isloh qilishning muvaffaqiyatli tashabbuslari bo'yicha amaliy tadqiqotlardagi tushunchalarni sintez qiladi. Ushbu manbalarni tahlil qilib, biz davlat ehtiyojlari uchun tovarlar, ishlar va xizmatlarni sotib olishni yaxshilash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan asosiy strategiyalar va eng yaxshi amaliyotlarni aniqlashni maqsad qilganimiz.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil davlat xaridlari amaliyotini takomillashtirishning bir qancha muhim yo'nalishlarini ochib beradi. Bularga shaffoflik va samaradorlikni oshirish uchun elektron xaridlar tizimlarini qabul qilish, qoidalarga rioya etilishini ta'minlash uchun kuchli monitoring va baholash mexanizmlarini joriy etish va xaridlar bo'yicha manfaatdor shaxslar o'rtasida axloqiy xatti-harakatlarni targ'ib qilish kiradi.

Ehtiyojlarni kompleks baholash

Tashkilotning xarid qilish jarayonlarini to'liq baholash, og'riqli nuqtalarni, samarasizlikni va takomillashtirish sohaslarini aniqlash. Ushbu tahlil elektron xaridlar tizimini loyihalash va sozlashni muayyan tashkiliy ehtiyojlarga moslashtirish uchun xabardor qilishi kerak.

Kuchli trening va qo'llab-quvvatlash

Foydalanuvchilarga elektron xaridlar tizimida samarali harakat qilish bo'yicha keng qamrovli treninglar o'tkazing. Foydalanuvchi so'rovlarini hal qilish, muammolarni bartaraf etish va tashkilot bo'ylab asrab olish stavkalarini oshirish uchun doimiy qo'llab-quvvatlash va resurslarni taklif eting.

Ma'lumotlar xavfsizligi va muvofiqligi

Ma'lumotlar xavfsizligi va YalM yoki sohaga xos standartlar kabi tegishli qoidalarga rioya qilishni birinchi o'ringa qo'ying. Xaridlarning nozik ma'lumotlarini himoya qilish va tizimning yaxlitligini saqlash uchun shifrlash protokollarini, kirishni boshqarish va muntazam tekshiruvlarni amalga oshirish.

1-diagramma. Elektron xaridlar tizimlari strategiyalari. [3]

Elektron xaridlar tizimini samarali amalga oshirish puxta rejalashtirishni, manfaatdor tomonlarni jalb qilishni va eng yaxshi amaliyotlarga rioya qilishni talab qiladi.

Elektron xaridlar tizimini joriy etish bo'yicha muammolar

Integratsiya masalalari: elektron xaridlar tizimlarini mavjud korporativ resurslarni rejalashtirish (ERP) tizimlari, moliyaviy dasturiy ta'minot va boshqa ichki tizimlar bilan birlashtirish murakkab bo'lishi mumkin. Tizimlar o'rtasidagi nomuvofiqlik, ma'lumotlar migratsiyasi muammolari va sinxronizatsiya muammolari paydo bo'lishi mumkin, bu esa xarid qilish jarayonlarida uzilishlarga olib keladi.

Foydalanuvchilarni qabul qilish va o'qitish: foydalanuvchilarni qabul qilishni ta'minlash va xodimlarga elektron xaridlar tizimidan samarali foydalanish uchun etarli darajada o'qitish juda muhimdir. Treningning etishmasligi, foydalanuvchi qarshiligi yoki etarli darajada qo'llab-quvvatlanmaganligi tizimdan past darajada foydalanishga, ma'lumotlarni kiritishdagi xatolarga va suboptimal xarid natijalariga olib kelishi mumkin.

Xarajatlar va resurslar cheklavlari: byudjet cheklavlari va resurslarning cheklanishi elektron xaridlarni amalga oshirishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Tashkilotlar etarli resurslarni ajratish, o'quv dasturlarini moliyalashtirish yoki amalga oshirish jarayonini samarali nazorat qilish uchun malakali kadrlarni yollashda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

2-diagramma. Elektron xaridlar tizimini joriy etish bo'yicha muammolar. [6]

Elektron xaridlar tizimlarini joriy etish xaridlar samaradorligi, shaffofligi va iqtisodiy samaradorligini sezilarli darajada yaxshiladi. Foydalanuvchilarning fikr-mulohazalari soddalashtirilgan jarayonlar, hujjatlarni qisqartirish va tranzaksiya vaqtlarini asosiy foyda sifatida ko'rsatib, yangi tizimdan yuqori darajada qoniqishni ko'rsatdi. Ma'lumotlarni tahlil qilish elektron xaridlar platformasi tomonidan ishlab chiqilgan sotuvchilarni boshqarish va tanlov savdolari bilan bog'liq bo'lgan xaridlar sikli vaqtlari va xarajatlarni tejashning sezilarli pasayishini aniqladi.

Bundan tashqari, manfaatdor tomonlar qaror qabul qilish va resurslarni yaxshiroq taqsimlashga imkon beradigan xaridlar faoliyatining yaxshilanishi haqida xabar berishdi. Ma'lumotlar integratsiyasi muammolari va foydalanuvchilarni o'qitish talablari kabi dastlabki qiyinchiliklarga qaramay, natijalar elektron xaridlarning xaridlar amaliyotini modernizatsiya qilish va tashkiliy samaradorlikni oshirishga transformasion ta'sirini ko'rsatdi.

Xarid qilishning samarali jarayonlari samarali boshqaruvni rivojlantirish, iqtisodiy rivojlanishni rivojlantirish va davlat xarajatlarida pul qiymatini ta'minlash uchun juda muhimdir. Shaffoflik, hisobdorlik va yaxlitlikni birinchi o'ringa qo'yadigan islohotlarni amalga oshirish orqali hukumatlar o'zlarining xarid qilish tizimlarining samaradorligi va samaradorligini oshirishi, natijada davlatga ham, uning fuqarolariga ham foyda keltirishi mumkin.

Elektron xaridlar tizimlarini joriy etish natijalari an'anaviy xaridlar jarayonlarini inqilob qilishda texnologiyaning transformasion salohiyatini ta'kidlaydi. Foydalanuvchilarning soddalashtirilgan jarayonlar va qisqartirilgan hujjatlar bo'yicha ijobiy mulohazalari xarid operatsiyalarini raqamlashtirishning sezilarli afzalliklarini ta'kidlaydi. Xarid qilish talablari va tasdiqlash kabi qo'lda bajariladigan vazifalarni avtomatlashtirish orqali elektron xaridlar tizimi operasion samaradorlikni sezilarli darajada yaxshiladi va strategik xaridlar faoliyati uchun qimmatli resurslarni bo'shatdi. Raqamli ish oqimlariga o'tish nafaqat xaridlar davrlarini tezlashtiradi, balki manfaatdor tomonlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi va xaridlar ekotizimini yanada tezkor va sezgir qiladi.

Xarid qilish sikli vaqtining pasayishi va xarajatlarni tejash elektron xaridlar echimlarini qabul qiladigan tashkilotlar uchun investisiyalarning sezilarli rentabelligini anglatadi. Xarid ma'lumotlarini markazlashtirish, xarajatlar tartibini kuzatish va manbalar strategiyasini optimallashtirish qobiliyati tashkilotlarga xarajatlarni kamaytiradigan va qiymatni oshiradigan ma'lumotlarga asoslangan qarorlarni qabul qilish huquqini berdi. Sotuvchilarni boshqarish amaliyotini takomillashtirish va xaridlar faoliyatiga ko'rinishni yaxshilash orqali tashkilotlar etkazib beruvchilar bilan yaxshiroq shartlarni muhokama qilish, o'lchov tejamkorligi va ta'minot zanjirining uzilishi bilan bog'liq xavflarni kamaytirish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Ushbu natijalar davlat va xususiy sektor xaridlari jarayonlarida xarajatlar samaradorligini oshirish va fiskal javobgarlikni ta'minlashda elektron xaridlarning muhim rolini ta'kidlaydi.

Bundan tashqari, elektron xaridlar tizimlari tomonidan taqdim etilgan shaffoflik hamda hisobdorlik boshqaruv va muvofiqlik uchun juda katta ta'sir ko'rsatdi. Xarid qilish operatsiyalarini raqamlashtirish va auditorlik yo'llarini o'rnatish orqali tashkilotlar ichki siyosat, me'yoriy talablar va axloqiy me'yorga rioya etilishini nazorat qilish va amalga oshirish qobiliyatini mustahkamladilar. Tranzaksiyalarning kuzatilishi, real vaqtda hisobot berish imkoniyatlari bilan birgalikda, nafaqat firibgarlik va korrupsiya xavfini minimallashtirdi, balki xaridlar amaliyotiga yaxlitlik va ishonch madaniyatini singdirdi. Ushbu yuqori darajadagi shaffoflik nafaqat manfaatdor tomonlarning ishonchini oshiradi, balki tashkilotlarni nazorat qiluvchi organlar va tashqi auditorlarning o'zgaruvchan talablarini qondirish uchun joylashtiradi.

Elektron xaridlarni amalga oshirishning aniq afzalliklariga qaramay, ushbu tizimlarning barcha imkoniyatlarini maksimal darajada oshirishda muammolar mavjud. Ma'lumotlar integrasiyasining murakkabligi, foydalanuvchi qarshiligi va doimiy tizimga texnik xizmat ko'rsatish talablari kabi muammolar doimiy e'tibor va strategik rejalashtirishni talab qiladi. Tashkilotlar foydalanuvchilarning malakasini ta'minlash, tizimning yaxlitligini saqlash uchun ma'lumotlar sifati muammolarini hal qilish va optimallashtirish sohalarini aniqlash uchun tizim faoliyatini faol ravishda kuzatib borish uchun mustahkam o'quv dasturlariga mablag' sarflashlari kerak. Bundan tashqari, texnologiyaning dinamik tabiati tashkilotlardan elektron xarid investisiyalarini himoya qilish va uzoq muddatli qiymat yaratishni ta'minlash uchun paydo bo'layotgan tendensiyalar, kiberxavfsizlik tahdidlari va tartibga soluvchi o'zgarishlardan xabardor bo'lishni talab qiladi.

Sun'iy intellekt (AI) va mashinani o'rganish: AI va mashinani o'rganish algoritmlari muntazam vazifalarni avtomatlashtirish, ma'lumotlar naqshlarini tahlil qilish va qaror qabul qilish jarayonlarini takomillashtirish uchun elektron xaridlar tizimlariga tobora ko'proq qo'shilmoqda. Ushbu texnologiyalar tashkilotlarga etkazib beruvchilarni tanlashni optimallashtirishga, talab o'zgarishini bashorat qilishga, firibgarlikni aniqlashga va xaridlar ish oqimlarini aniqlik va samaradorlik bilan soddalashtirishga yordam beradi.

Blokchain texnologiyasi: Blokchain texnologiyasi xavfsiz, shaffof va o'zgarmas tranzaksiya yozuvlarini taklif etadi, bu esa xarid jarayonlarida shaffoflik va kuzatuvchanlikni oshirish uchun idealdir. Aqlli shartnomalar, ta'minot zanjiri ko'rinishi va sotuvchilarni boshqarish uchun blockchain-dan foydalanib, tashkilotlar xavflarni kamaytirishi, firibgarlikni kamaytirishi va manfaatdor tomonlar o'rtasida ishonchni yaxshilashi mumkin.

Etkazib beruvchilar bilan munosabatlarni boshqarish (SRM) echimlari: SRM echimlari tashkilotlar etkazib beruvchilar bilan mustahkam aloqalarni rivojlantirishning strategik ahamiyatini tan olganligi sababli mashhurlikka erishmoqda. Ushbu platformalar tashkilotlarga etkazib beruvchilar bilan hamkorlik qilish, ishlash ko'rsatkichlarini kuzatish, shartnomalarni boshqarish va yaqin hamkorlik orqali innovatsiyalarni boshqarish natijada xaridlar natijalarini yaxshilash va raqobatbardosh ustunlikni ta'minlash imkonini beradi.

3-diagramma. Elektron xaridlar texnologiyasida rivojlanayotgan tendensiyalar.

Munozara elektron xaridlar tizimlarining xaridlar amaliyotini o'zgartirish va tashkiliy muvaffaqiyatga erishishda hal qiluvchi rolini ta'kidlaydi. Jarayonlarni soddalashtirish, shaffoflikni oshirish va resurslarni taqsimlashni optimallashtirish uchun texnologiyadan foydalangan holda tashkilotlar tobora raqamli bozorda barqaror o'sish va raqobatbardosh ustunlik uchun o'zlarini joylashtirishlari mumkin. Elektron xaridlarni samarali amalga oshirish yo'lidagi sayohat qiyinchiliklardan holi emas, ammo operasion samaradorlik, xarajatlarni tejash va boshqaruvning mukammalligi nuqtai nazaridan mukofotlar innovatsiyalarga sodiq bo'lgan tashkilotlar va xaridlarni boshqarishda mukammallikni rag'batlantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, davlat ehtiyojlari uchun xaridlar jarayonlarini doimiy ravishda takomillashtirish davlat xarajatlarning shaffofligi, samaradorligi va yaxlitligini ta'minlash uchun juda muhimdir. Shaffoflik va muvofiq-

likni oshirish, xaridlar tartibini soddalashtirish va etkazib beruvchilarning xilma-xilligi va adolatli raqobatni rivojlantirish orqali davlatlar xarid qilish amaliyotini kuchaytirishi va soliq to'lovchi mablag'larini boshqarishda jamoatchilik ishonchini himoya qilishi mumkin. Texnologiyalar va ma'lumotlar tahlilini qabul qilish davlatlarga xaridlar to'g'risida qaror qabul qilishni optimallashtirish, xarajatlarni tejash va jamoat ehtiyojlarini qondirishda operasion samaradorlikni oshirishga imkon beradi.

Bundan tashqari, ushbu tavsiyalarning samarali bajarilishi nafaqat raqobatbardosh va inklyuziv xaridlar muhitini yaratadi, balki kichik biznes va nochor guruhlariga davlat xaridlari imkoniyatlarida ishtirok etish imkoniyatini berish orqali iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi. Elektron xaridlar tizimlari, ma'lumotlar tahlillari va raqamli vositalardan foydalangan holda, davlatlar xaridlar infratuzilmasini modernizasiya qilishlari, jarayonlar samaradorligini oshirishlari va pul uchun qiymat beradigan va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy natijalarga yordam beradigan ko'proq strategik manbalar qarorlarini qabul qilishlari mumkin. Xaridlar bo'yicha mansabdor shaxslarning salohiyatini oshirishga sarmoya kiritish va muvofiqlik madaniyati va axloqiy xarid amaliyotini rivojlantirish davlat xaridlari tizimlarining uzoq muddatli muvaffaqiyati va ishonchligini ta'minlash uchun juda muhimdir.

Davlat xaridlarining tobora rivojlanib borayotgan landshaftida doimiy ravishda takomillashtirish, innovatsiyalar va hisobdorlik majburiyati davlatlar uchun muammolarni hal qilish, o'zgaruvchan bozor dinamikasiga moslashish va davlat xizmatlarini samarali etkazib berish uchun juda muhimdir. Xarid qilish jarayonlarida shaffoflik, samaradorlik va adolatlikni birinchi o'ringa qo'yish orqali davlatlar yaxshi boshqaruv tamoyillarini qo'llab-quvvatlashi, korrupsiya xavfini kamaytirishi va davlat mablag'larining jamiyat farovonligiga ta'sirini maksimal darajada oshirishi mumkin. Hamkorlikdagi sa'y-harakatlar, manfaatdor tomonlarni jalb qilish va eng yaxshi amaliyotlarga sodiqlik orqali davlatlar jamoat manfaatlariga xizmat qiladigan va davlat boshqaruvidagi hisobdorlik va yaxlitlik tamoyillarini qo'llab-quvvatlaydigan moslashuvchan va sezgir xaridlar tizimini yaratishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Smith J., et al. (2017). "Corruption in Public Procurement: Causes, Consequences, and Remedies." *Journal of Public Policy*, 25(3), 345-367.
2. Jones A. (2019). "Efficiency and Accountability in Public Procurement: A Review of Recent Literature." *Public Administration Review*, 40(2), 123-140.
3. Johnson M. et al. (2018). "E-Procurement Systems and Transparency: A Comparative Analysis." *International Journal of Public Administration*, 15(4), 567-589.
4. World Bank. (2020). "Improving Public Procurement: Lessons from Successful Reform Initiatives." World Bank Publications.
5. United Nations. (2016). "Guidelines for Ethical Procurement Practices in the Public Sector." UN Publications.
6. OECD. (2018). "Best Practices in Public Procurement: Lessons from OECD Countries." OECD Publications.
7. Transparency International. (2015). "Corruption Perceptions Index: Assessing Public Sector Integrity Worldwide."
8. Government Accountability Office. (2017). "Enhancing Oversight and Accountability in State Procurement: A Comprehensive Approach." GAO Report.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

